

Po co samorządom wskaźniki oświatowe? (z przykładem miasta Poznań)

Jan Herczyński

Uniwersytet Warszawski

Konferencja organizowana przez
Wielkopolskie Kuratorium Oświaty

Poznań 22 października 2012

Struktura prezentacji

- Oświatowe wskaźniki odniesienia
- Wskaźniki lokalne
- Wykorzystanie wskaźników do diagnozy lokalnych systemów szkolnych
- Wybrane wskaźniki miasta Poznań

Oświatowe wskaźniki odniesienia

- Podstawowe wskaźniki charakteryzujące lokalne sieci szkolne, np.:
 - Przeciętna wielkość oddziału
 - Średnia liczba etatów nauczycielskich na oddział
 - Tygodniowa liczba godzin nauczania nauczyciela pełnozatrudnionego
 - Odsetek uczniów powtarzających klasę
 - Wydatki bieżące w przeliczeniu na oddział i na ucznia

Wskaźniki odniesienia 2

- Obliczone dla szkół publicznych dla młodzieży na podstawie dostępnych ogólnopolskich baz danych (SIO, RB), od roku szkolnego 2007/08
- Obliczone na wielu poziomach agregacji:
 - Województwa, decyle gmin (kwartyle powiatów) ze względu na liczbę ludności i dochody własne, typ funkcjonalny gminy i powiatu

Wskaźniki odniesienia 3

- 26 wskaźników w 4 obszarach:
 - Organizacja szkół
 - Proces nauczania
 - Kadra
 - Finansowanie oświaty
- Wskaźniki zagregowane dostępne w aplikacji internetowej, wskaźniki indywidualne JST dostępne na życzenie JST

Wskaźniki odniesienia 4

Wskaźnik oświatowy jest istotny dla JST, jeżeli:

- Syntetycznie charakteryzuje sieć szkolną
- Ma bezpośredni wpływ na poziom nauczania lub na poziom wydatków
- Pozwala ocenić (diagnozować) sytuację szkół
- Oparty jest na wiarygodnych i sprawdzalnych danych
- Zapewnia ciągłość analizy w czasie

Wskaźniki odniesienia 5

- Zespół UW projektu *Doskonalenie strategii zarządzania oświatą na poziomie regionalnym i lokalnym* opracował zestaw wskaźników odniesienia
- Wskaźniki te są opisane w 5 tomie Biblioteczki Oświaty Samorządowej wydanej przez projekt
- Zostaną upublicznione na stronie internetowej projektu www.ore.edu.pl

Wskaźniki lokalne

- Wskaźniki odniesienia są przydatnym narzędziem analizy, ale niektóre ważne aspekty funkcjonowania oświaty nie są objęte przez obowiązkową sprawozdawczość
- Wiele danych dostępne są tylko lokalnie, na poziomie konkretnej szkoły lub JST
- Dane te mogą być źródłem do tworzenia wskaźników o charakterze lokalnym

Wskaźniki lokalne 2

Przykłady wskaźników lokalnych:

- Frekwencja szkolna
- Migracje uczniów pomiędzy obwodami szkolnymi (obwody *zyskujące* i *tracące* uczniów)
- Dostępność i wykorzystanie zajęć pozaszkolnych

Można też określać wiele lokalnych wskaźników dotyczących nauczycieli .

Wskaźniki lokalne 3

- Z punktu widzenia JST wskaźniki lokalne są równie pożyteczne jak wskaźniki odniesienia
- Wskaźniki lokalne muszą być samodzielnie obliczane (problemy metodologii) i są trudniej porównywalne
- JST może definiować dla siebie, obliczać i stosować wszystkie wskaźniki lokalne, które uzna za przydatne w swojej specyficznej sytuacji

Diagnoza lokalnego systemu oświaty

- Z punktu widzenia organu prowadzącego diagnoza lokalnego systemu oświatowego musi uwzględniać zarówno:
 - wyniki uczniów (output indicators),
 - organizacyjne oraz finansowe charakterystyki szkół (process indicators)
- Jest to konieczne do podejmowania racjonalnych decyzji budżetowych, o sieci i o zatrudnieniu

Wykorzystanie wskaźników do diagnozy

Trzy proponowane podejścia:

- Diagnoza wewnętrzna – porównywanie wskaźników indywidualnych szkół (także oddziałów klasowych)
- Diagnoza porównawcza – porównanie z innymi, podobnymi JST
- Diagnoza dynamiczna – analiza zmian wskaźników w kolejnych latach

Diagnoza wewnętrzna

- Jakie jest zróżnicowanie naszych szkół widoczne w wartościach wskaźników?
- Jaki jest charakter tego zróżnicowania?
 - Naturalne, nieznaczące różnice
 - Różnice znaczące, akceptowanie przez JST ze względów strategicznych
 - Różnice znaczące, nie akceptowane przez JST

Diagnoza porównawcza

- Czym się różnią nasze szkoły od szkół prowadzonych przez inne JST, podobne do nas pod względem wielkości, zamożności, typu funkcjonalnego?
- Z czego wynikają te różnice i o czym świadczą?
- Co z tego wynika dla JST?

Diagnoza dynamiczna

- W jaki sposób zmieniają się nasze szkoły w kolejnych latach, czy widać stałe trendy?
- Czy zauważone zmiany należy zaakceptować, czy im przeciwdziałać?
- Czego możemy się spodziewać w przyszłości?

Omówienie wskaźników m. Poznań

Omówimy cztery wskaźniki

- Wielkość oddziału klasowego
- Wydatki bieżące w przeliczeniu na jednego ucznia
- Wydatki bieżące w przeliczeniu na jeden oddział klasowy
- Wydatki bieżące bez dowożenia i przedszkoli w stosunku do otrzymanej subwencji oświatowej

Typy szkół

Pierwsze trzy wskaźniki omówimy oddzielnie dla:

- Przedszkoli ogólnodostępnych
- Szkół podstawowych
- Gimnazjów
- Liceów ogólnokształcących

Czwarty wskaźnik oddzielnie dla gminnych i powiatowych zadań oświatowych

Poziomy odniesienia dla m. Poznań

- Polska, województwo wielkopolskie
- 10 D DW – dziesiąty decyl gmin ze względu na dochody własne w przeliczeniu na jednego mieszkańca (250 najbogatszych gmin)
- 10 D liczba ludności – dziesiąty decyl gmin ze względu na liczbę ludności (250 największych gmin)
- Są to istotnie różne grupy gmin
- Powiaty grodzkie – 65 miast na prawach powiatu

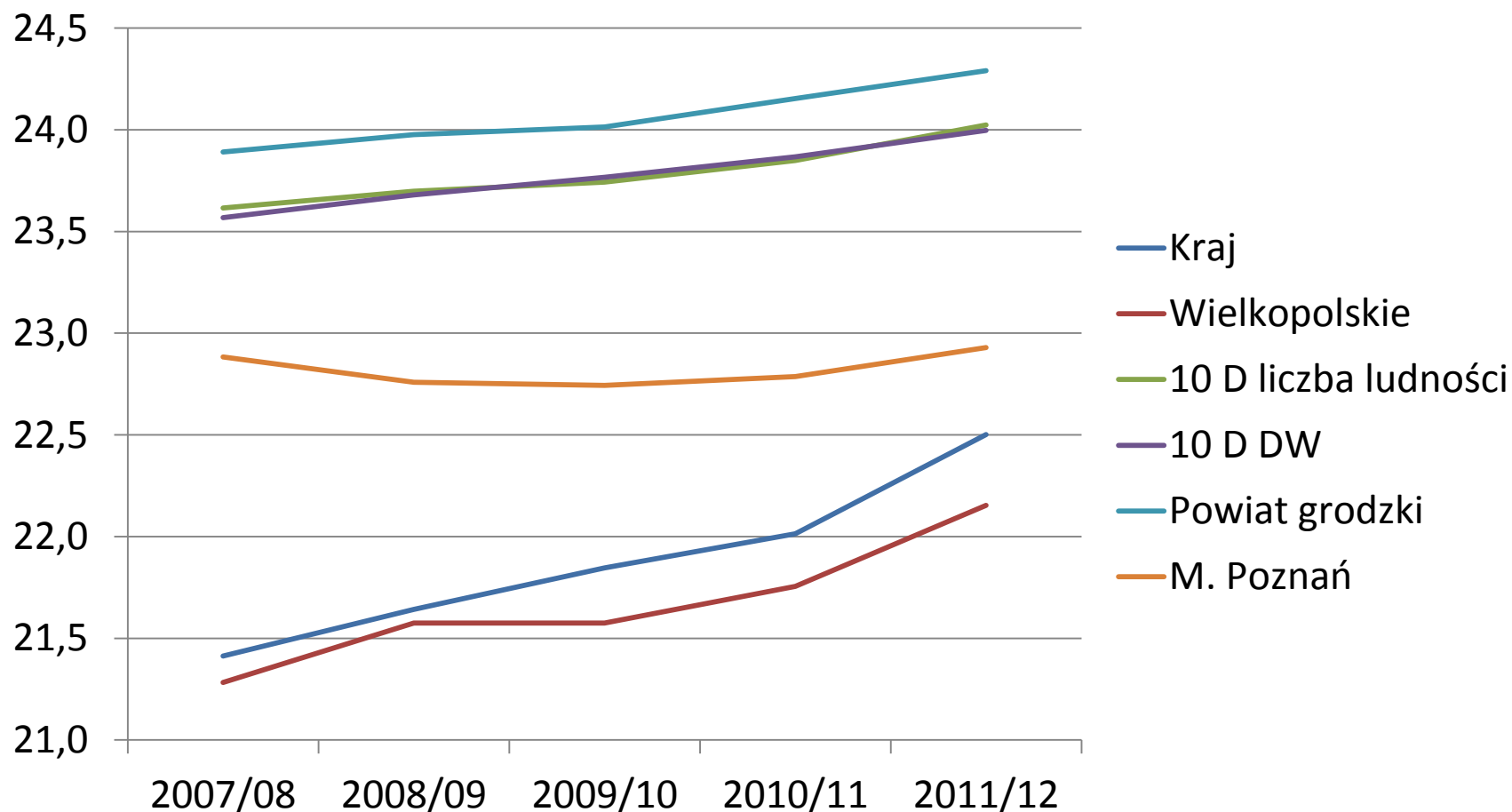
Poziomy odniesienia dla zadań powiatowych

- 4 Q DW – czwarty kwartył powiatów ze względu na dochody własne, czyli około 95 najbogatszych powiatów
- 4 Q liczba ludności – czwarty kwartył powiatów, czyli 95 powiatów największych
- Te dwie grupy powiatów nie są tożsame

Wskaźnik 1: wielkość oddziału

- Średnia liczba uczniów w oddziale klasowym
- Jeden z najważniejszych wskaźników strukturalnych w systemie oświaty
- Wartość wskaźnika ma istotne znaczenie dla prowadzenia procesu nauczania
- Wskaźnik bezpośrednio związany z poziomem wydatków na oświatę

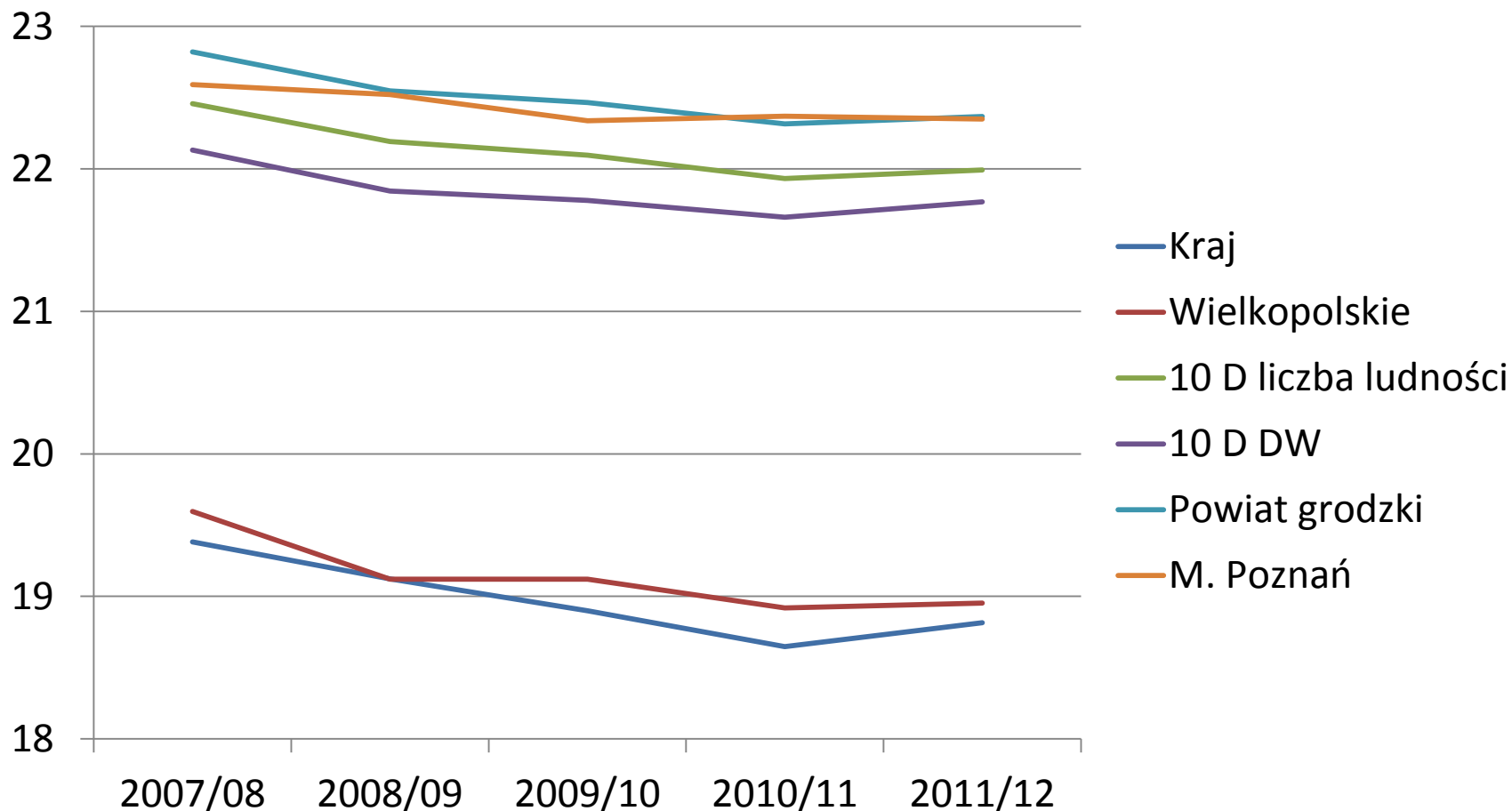
Wielkość oddziału – przedszkola

Komentarze do wykresu

- Ze względu na rosnącą liczbę dzieci w przedszkolach wielkość oddziału klasowego rośnie
- Oba decyle oraz powiaty grodzkie mają zdecydowanie większe oddziały
- Średnia krajowa i wojewódzka są zbliżone
- Miasto Poznań jest pomiędzy tymi grupami gmin

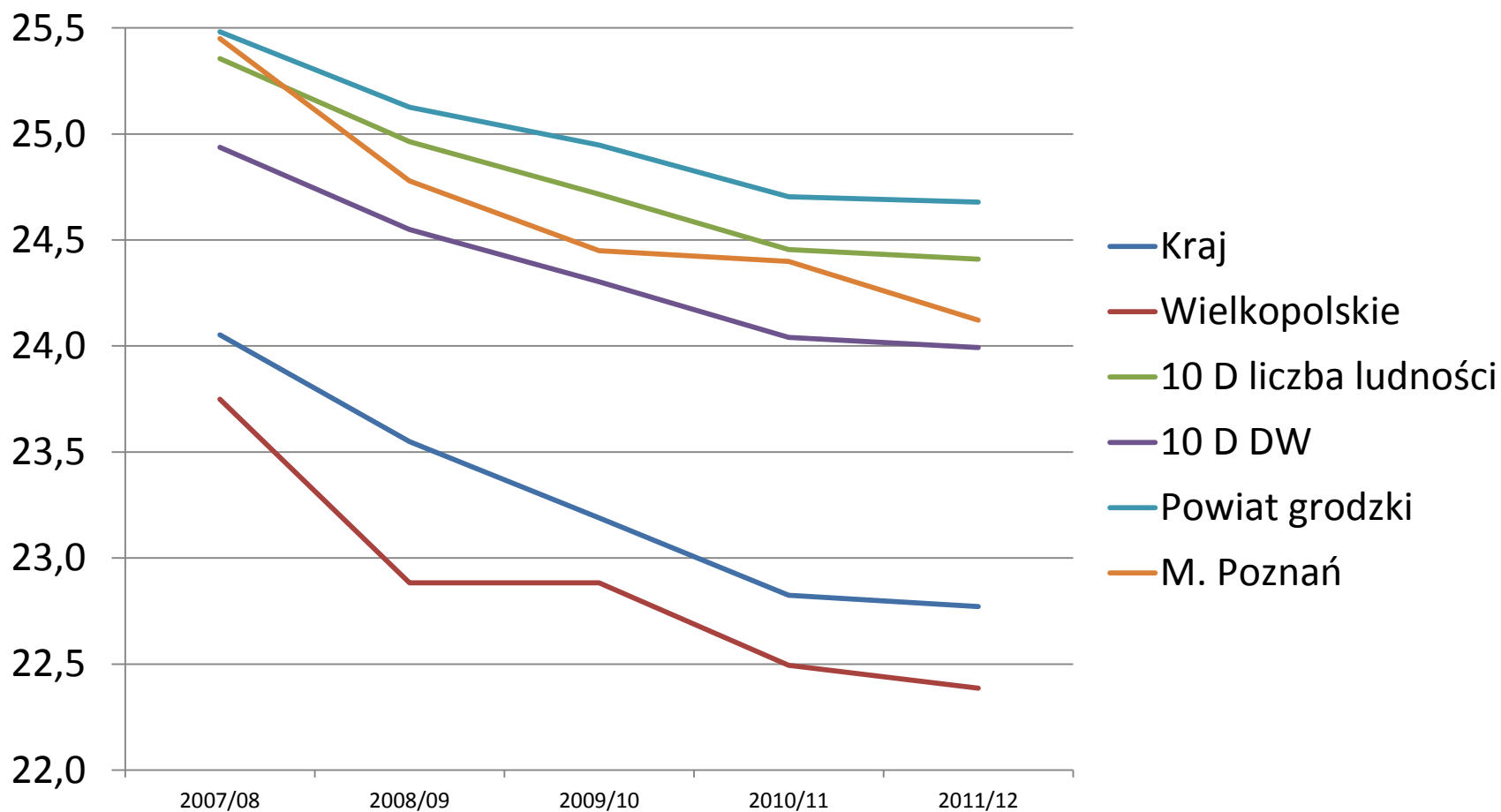
Wielkość oddziału – szkoły podstawowe

Komentarze

- Lekki spadek wielkości oddziału klasowego w szkole podstawowej
- Ponownie widzimy, że pod względem wielkości oddziału dwa decyle oraz powiaty grodzkie są zbliżone do siebie
- To samo zachodzi dla kraju i wielkopolskiego
- Miasto Poznań jest w grupie gmin dużych i bogatych

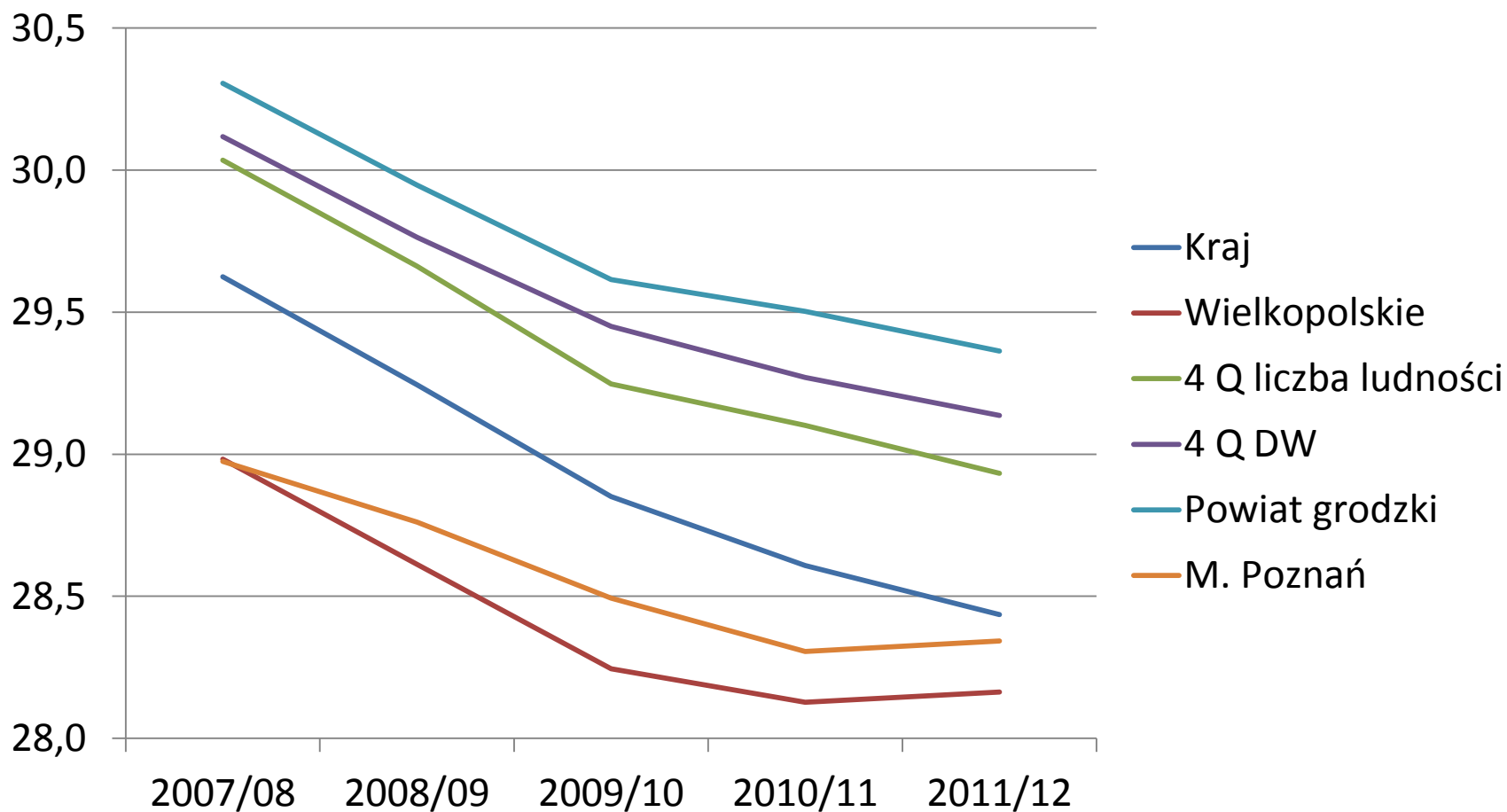
Wielkość oddziału – gimnazjum

Komentarze

- Wielkość oddziału w gimnazjach spada od wielu lat, ale spadek jest coraz wolniejszy
- Ogólne usytuowanie miasta Poznania podobne jak dla oddziału w szkołach podstawowych, podobnie jak inne duże i bogate gminy

Wielkość oddziału – liceum

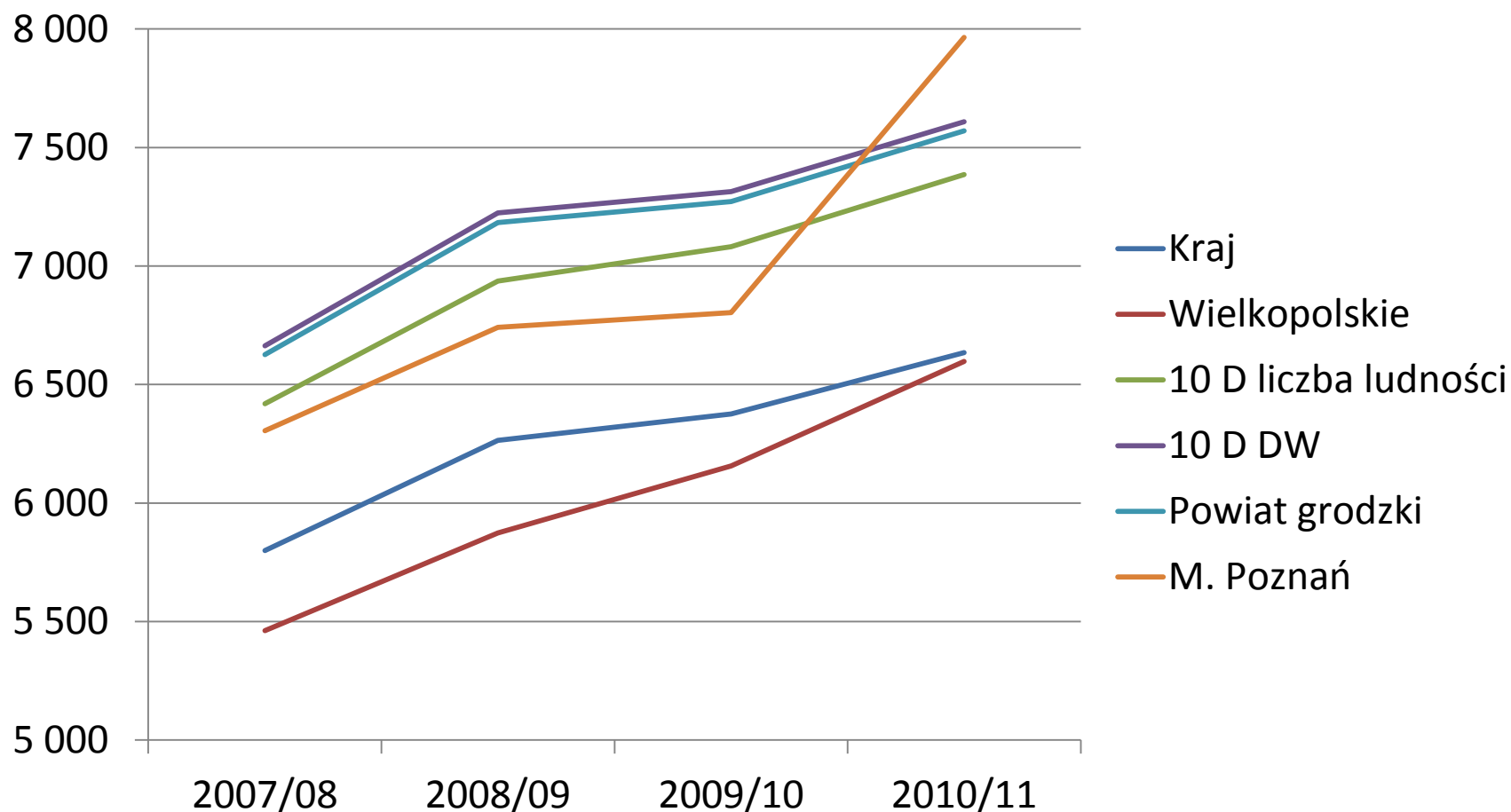
Komentarz

- Wielkość oddziału klasowego w liceach ogólnokształcących spada
- Podobnie jak poprzednio dwie grupy podobne grupy poziomów odniesienia:
 - oba decyle gmin i powiaty grodzkie,
 - kraj i wielkopolskie
- Spadek wielkości oddziału liceum w mieście Poznań niewielki, ale same oddziały małe

Wskaźnik 2: wydatki bieżące w przeliczeniu na jednego ucznia

- Podstawowy wskaźnik finansowy stosowany w analizie systemów oświatowych
- Wskaźnik blisko związany z wielkością oddziału klasowego
- Ma szczególne znaczenie dla szkół wiejskich oraz specjalnych

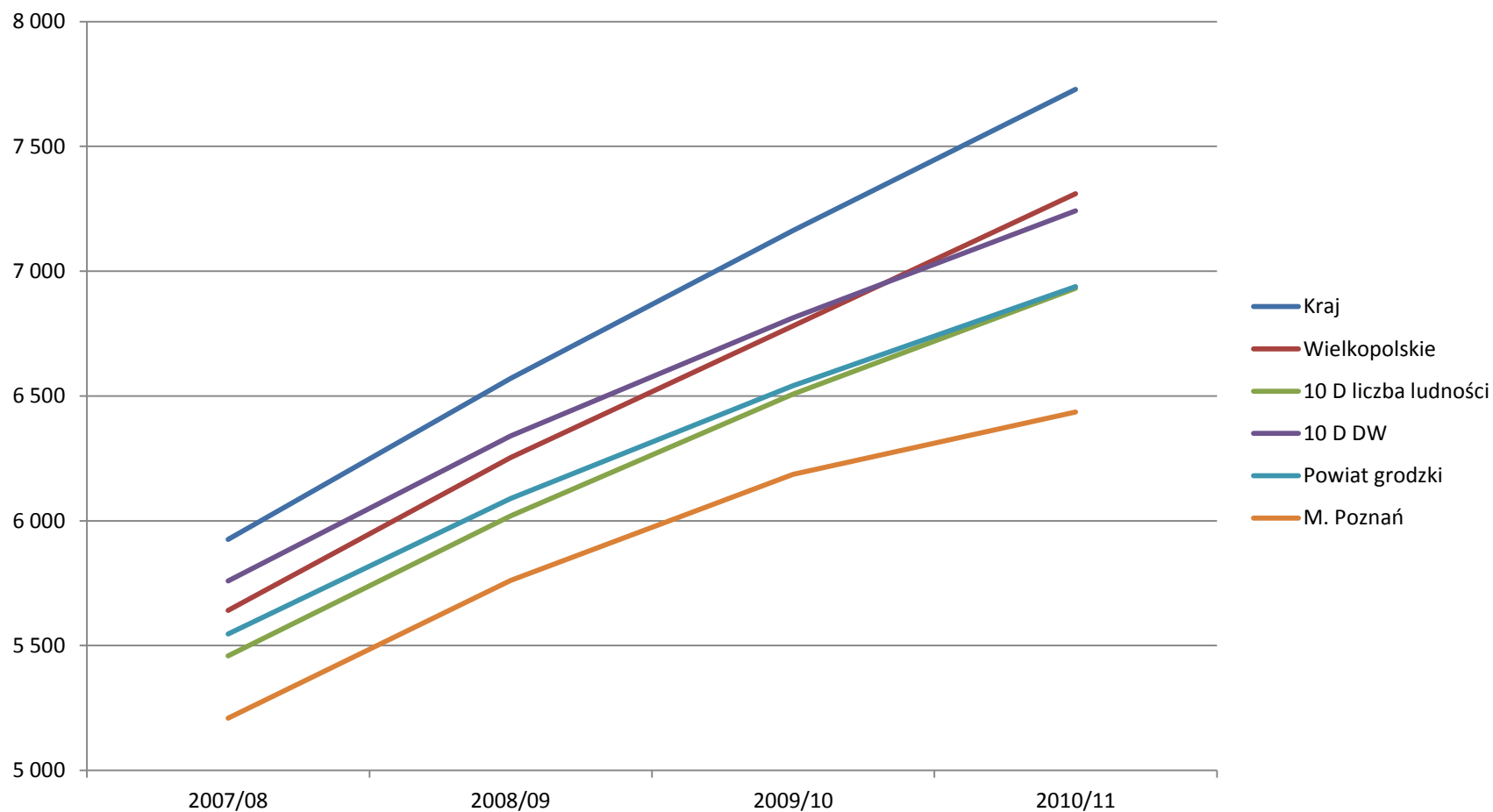
Wydatki na ucznia – przedszkole

Komentarze

- W ciągu ostatnich lat ogromny wzrost wydatków bieżących w przeliczeniu na jednego wychowanka przedszkola
- Przypomnijmy, że Poznań ma stosunkowo niewielkie oddziały przedszkolne,
- Wysokie wydatki na wychowanka rekompensują tę niską efektywność

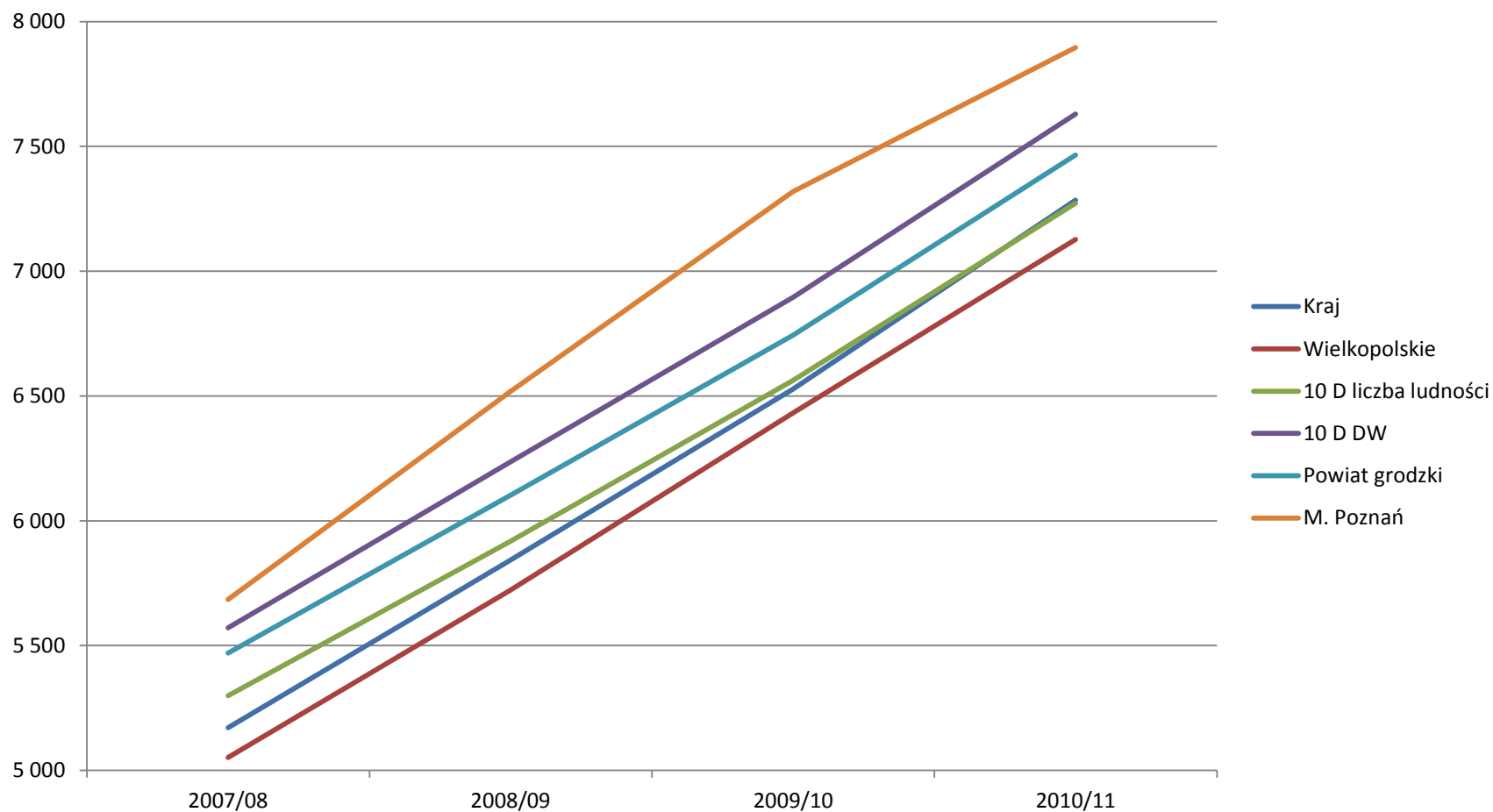
Wydatki na ucznia – SP

Komentarz

- Wydatki na ucznia w szkołach są wyższe tam, gdzie są niewielkie oddziały klasowe, stąd wysoka średnia krajowa, wyższa niż poziomy odniesienia dla m. Poznań
- Jednak wydatki bieżące na ucznia w Poznaniu odstają w dół od najbardziej porównywalnych grup gmin, tj. miast na prawach powiatu i gmin najbogatszych

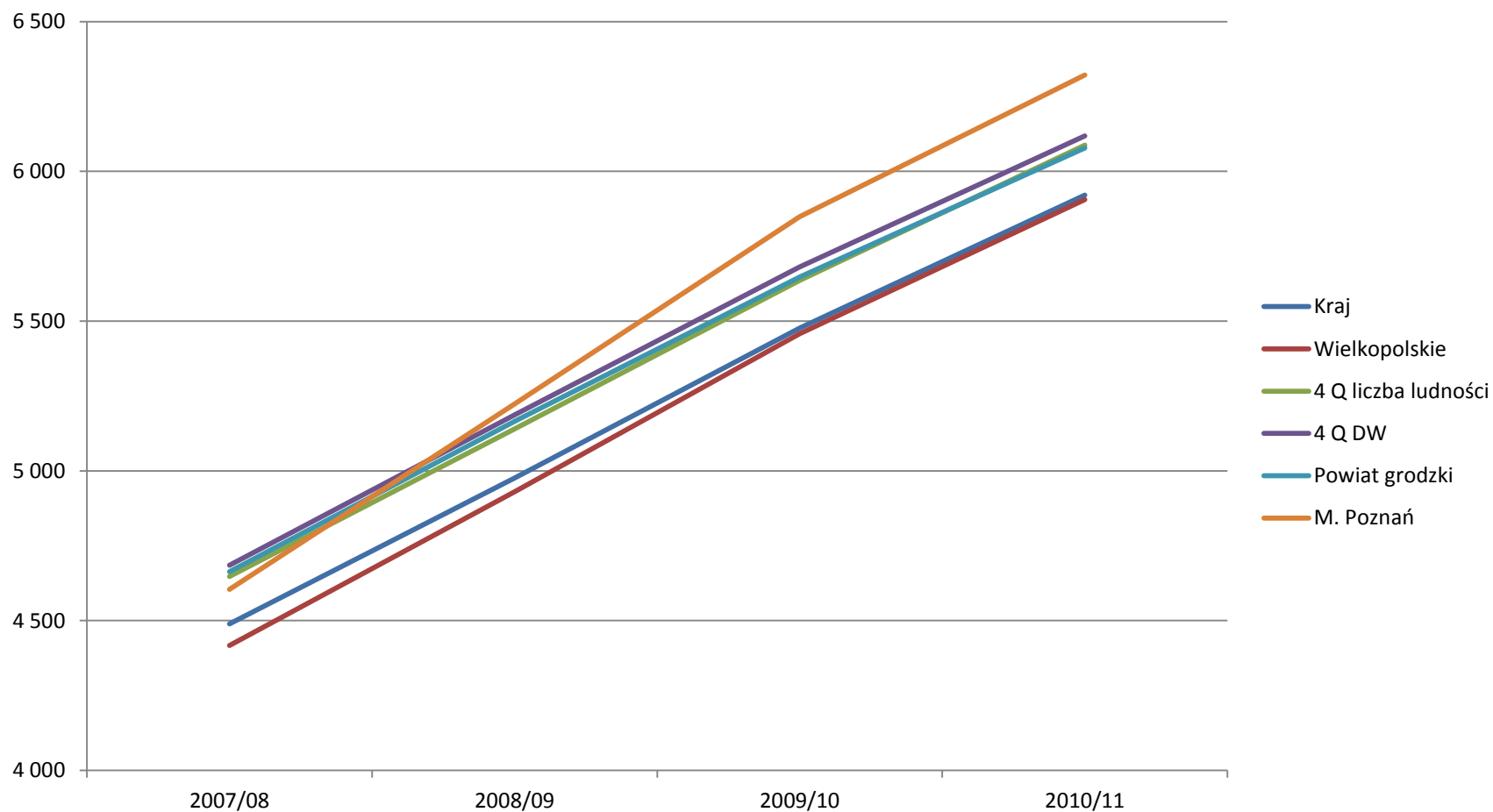
Wydatki na ucznia – gimnazjum

Komentarz

- Wydatki na ucznia gimnazjum są w Poznaniu wysokie w stosunku do porównywalnych grup odniesienia
- Nie ma to wytłumaczenia w niewielkich oddziałach klasowych w gimnazjach, gdyż są one stosunkowo duże
- Może to świadczyć o systematycznym priorytecie oświatowym miasta

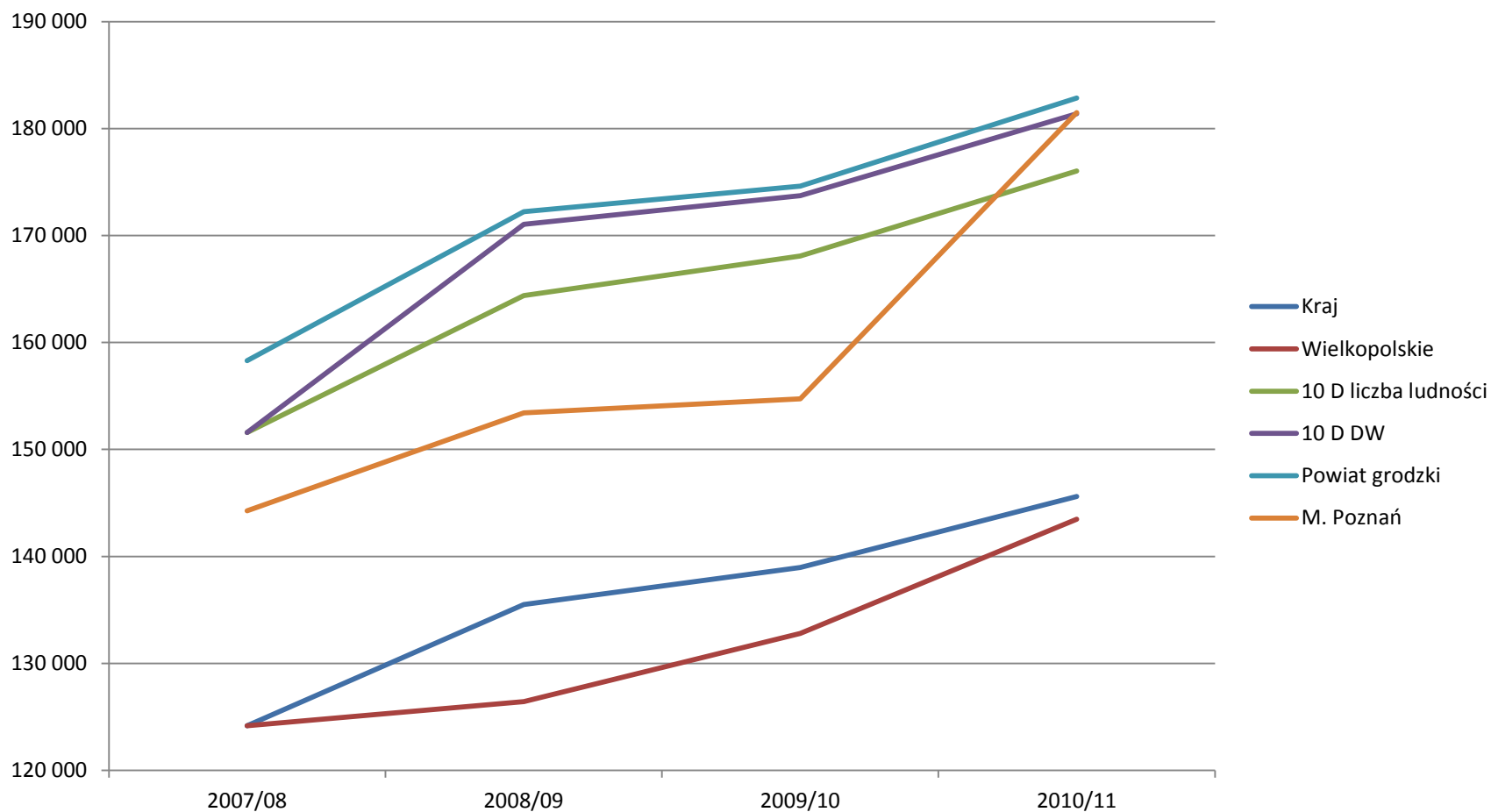
Wydatki na ucznia – liceum

Komentarz

- Wydatki na ucznia gimnazjum są w Poznaniu wysokie w stosunku do porównywalnych grup odniesienia
- Nie ma to wytłumaczenia w niewielkich oddziałach klasowych w gimnazjach, gdyż są one stosunkowo duże
- Może to świadczyć o systematycznym priorytecie oświatowym miasta

Wydatki na oddział – przedszkole

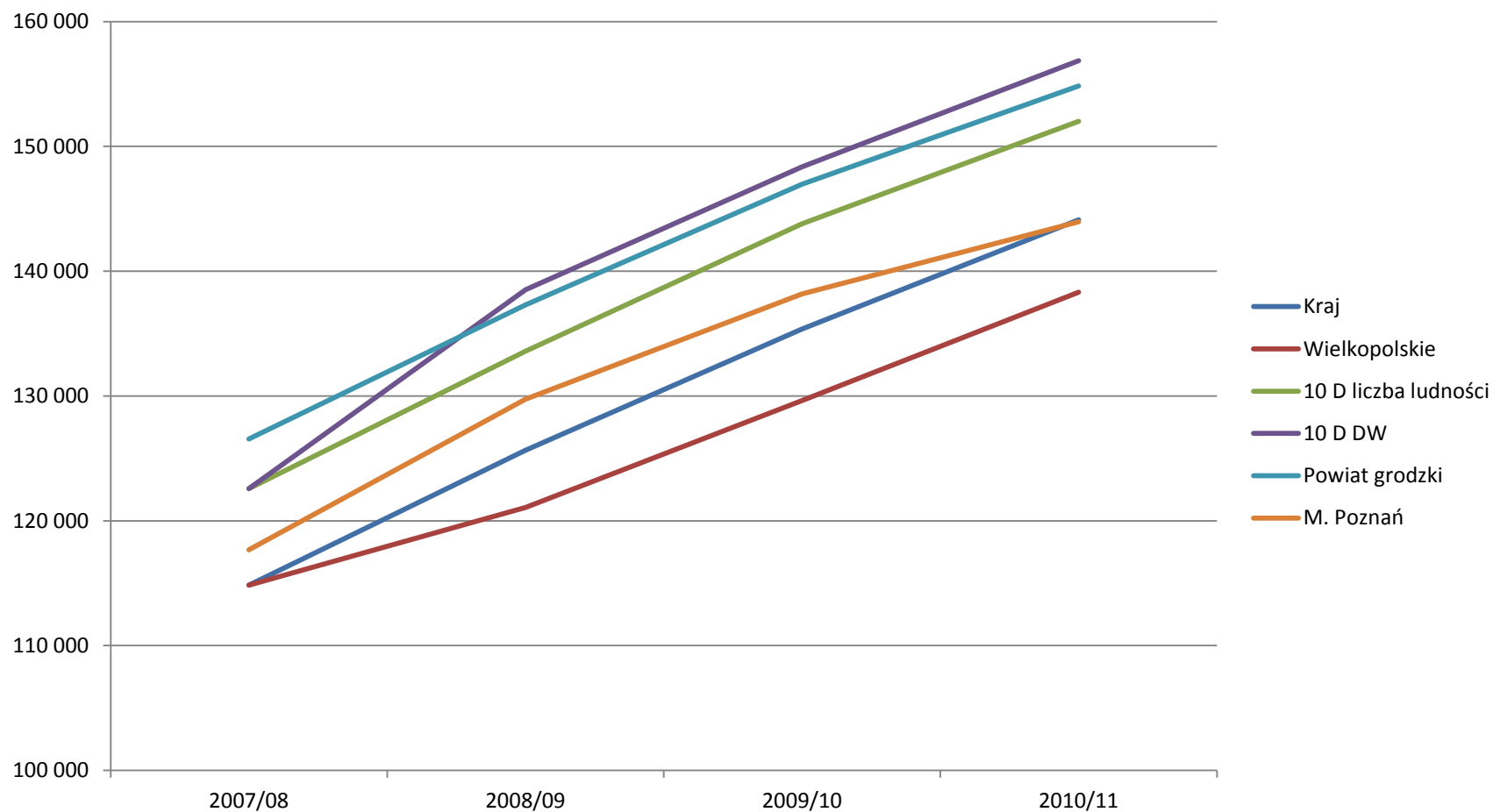
Komentarz

- Zauważony przez nas wzrost wydatków na wychowanka przedszkola doprowadził do sytuacji, że wydatki w przeliczeniu na oddział też relatywnie wzrosły
- Parę lat temu były stosunkowo niskie
- Obecnie są one na poziomie bogatych miast i powiatów grodzkich

Wskaźnik 3: wydatki bieżące w przeliczeniu na jeden oddział

- Ważny wskaźnik finansowy, niesłusznie zanedbywany w polskich analizach systemów oświatowych
- Wskaźnik niezwiązany z wielkością oddziału klasowego
- Precyzyjniej niż wydatki w przeliczeniu na ucznia określa wysiłek finansowy miasta

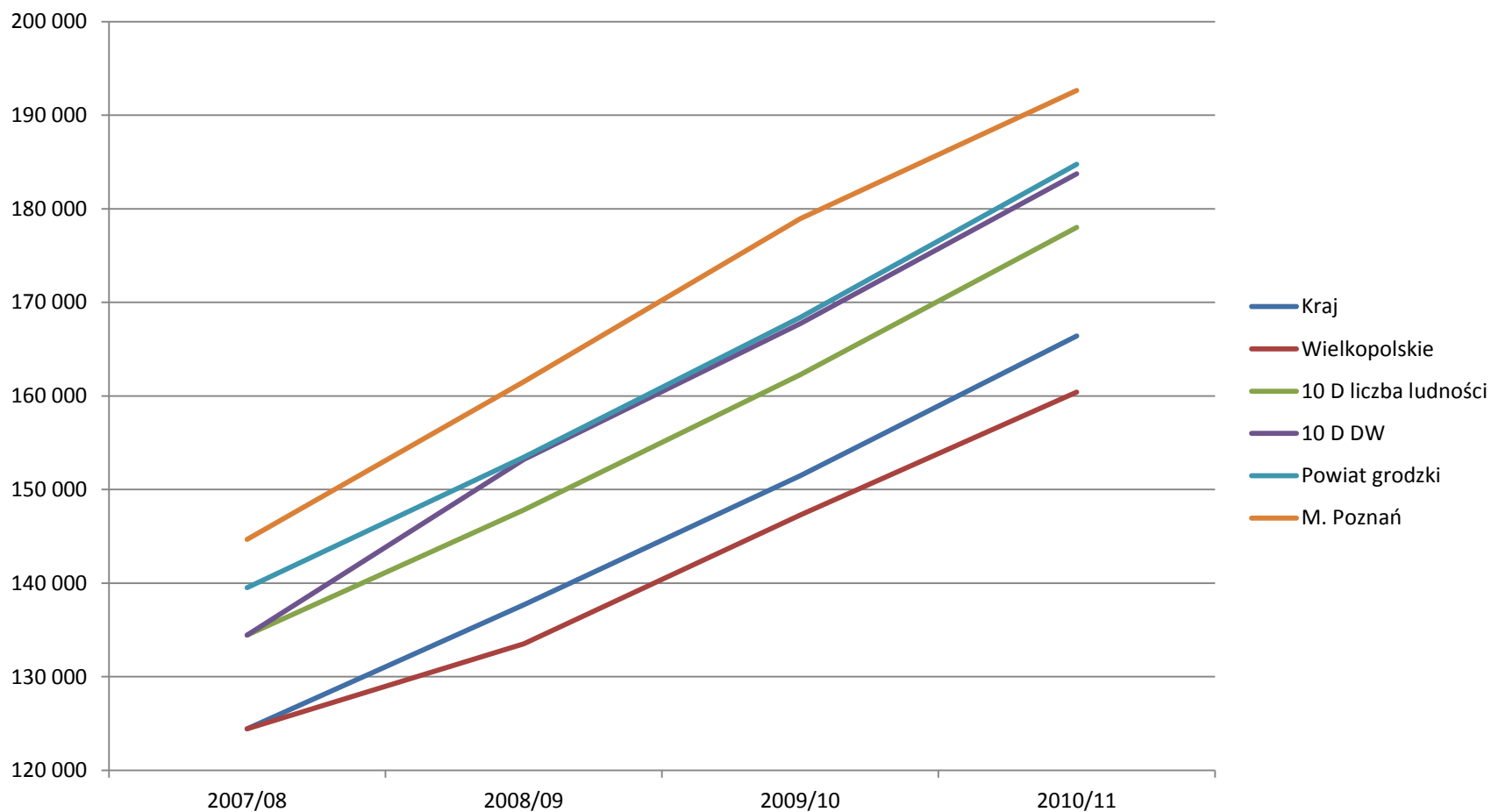
Wydatki na oddział – SP

Komentarz

- Wydatki bieżące w przeliczeniu na jeden oddział szkoły podstawowej są na poziomie średniej krajowej, poniżej średnich dla grup odniesienia
- Stabilność tych relacji w ciągu paru lat pokazuje, że jest to wyniki systematycznego podejścia miasta

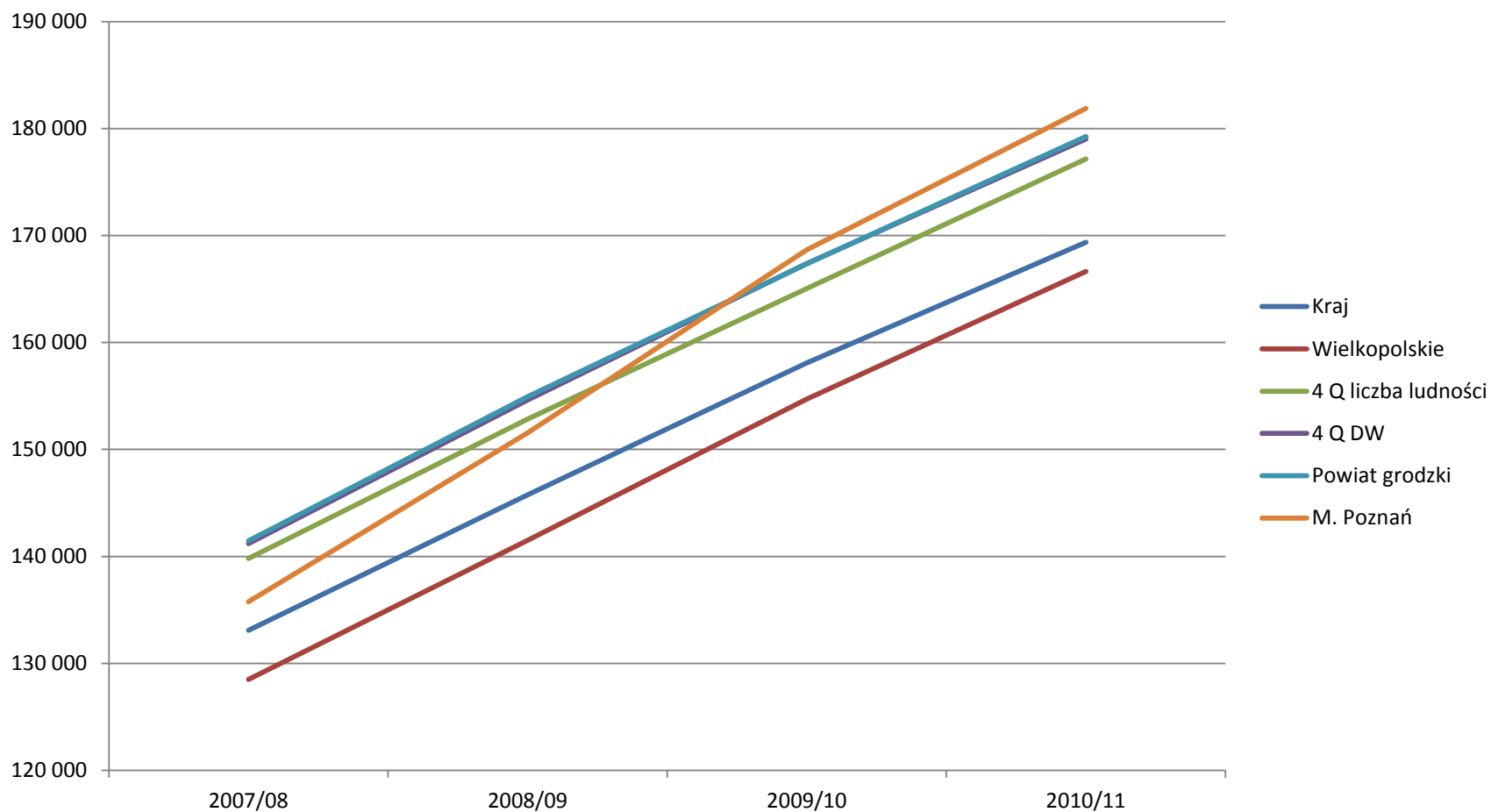
Wydatki na oddział – gimnazjum

Komentarza

- Wydatki bieżące w przeliczeniu na oddział gimnazjum są w Poznaniu przez cały czas bardzo wysokie
- Systematycznie są wyższe niż w najważniejszych dla Poznania grupach odniesienia
- Bez wątpienia więc miasto bardzo wzmacnia i inwestuje w gimnazja

Wydatki na oddział – liceum

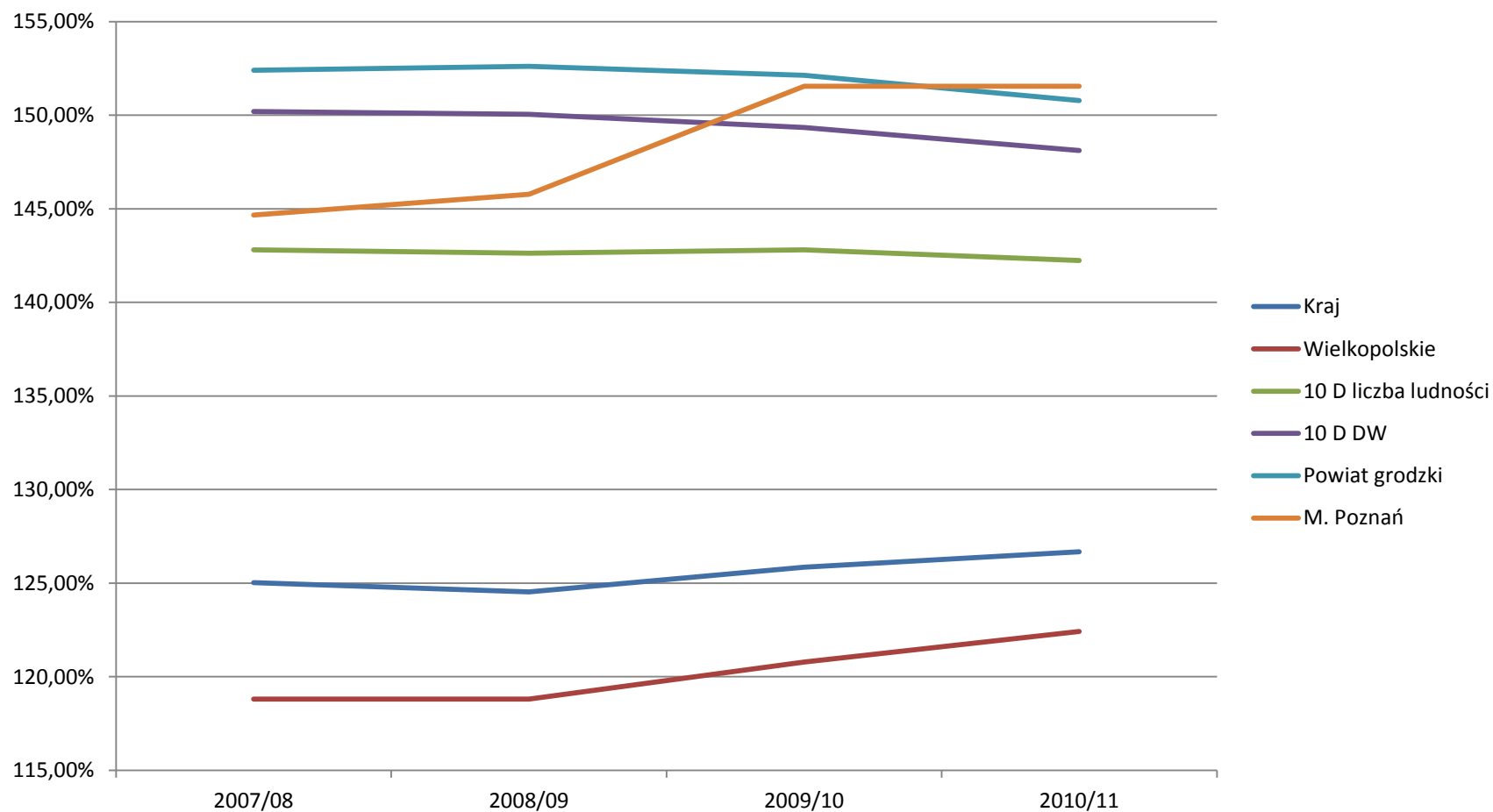
Komentarz

- W ciągu ostatnich lat nastąpił istotny bezwzględny i względny wzrost wydatków bieżących na oddział liceum
- Wydatki Poznania są obecnie większe niż porównywalnych grup gmin, to znaczy miast na prawach powiatu i decyla gmin najbogatszych (mających niemal identyczne wydatki)
- Zmiana polityki oświatowej miasta

Wnioski o polityce miasta

- Pięć lat temu wydatki bieżące w przeliczeniu na oddział były w Poznaniu relatywnie niskie, z wyjątkiem gimnazjów
- W ciągu tych lat nastąpił znaczący względny wzrost wydatków w przedszkolach i liceach
- W efekcie wydatki we wszystkich typach szkół poza podstawowymi zrównały się lub przekroczyły wydatki w grupach odniesienia
- Wzrost ten nie dotyczy szkół podstawowych

Wydatki do subwencji – zadania gminy

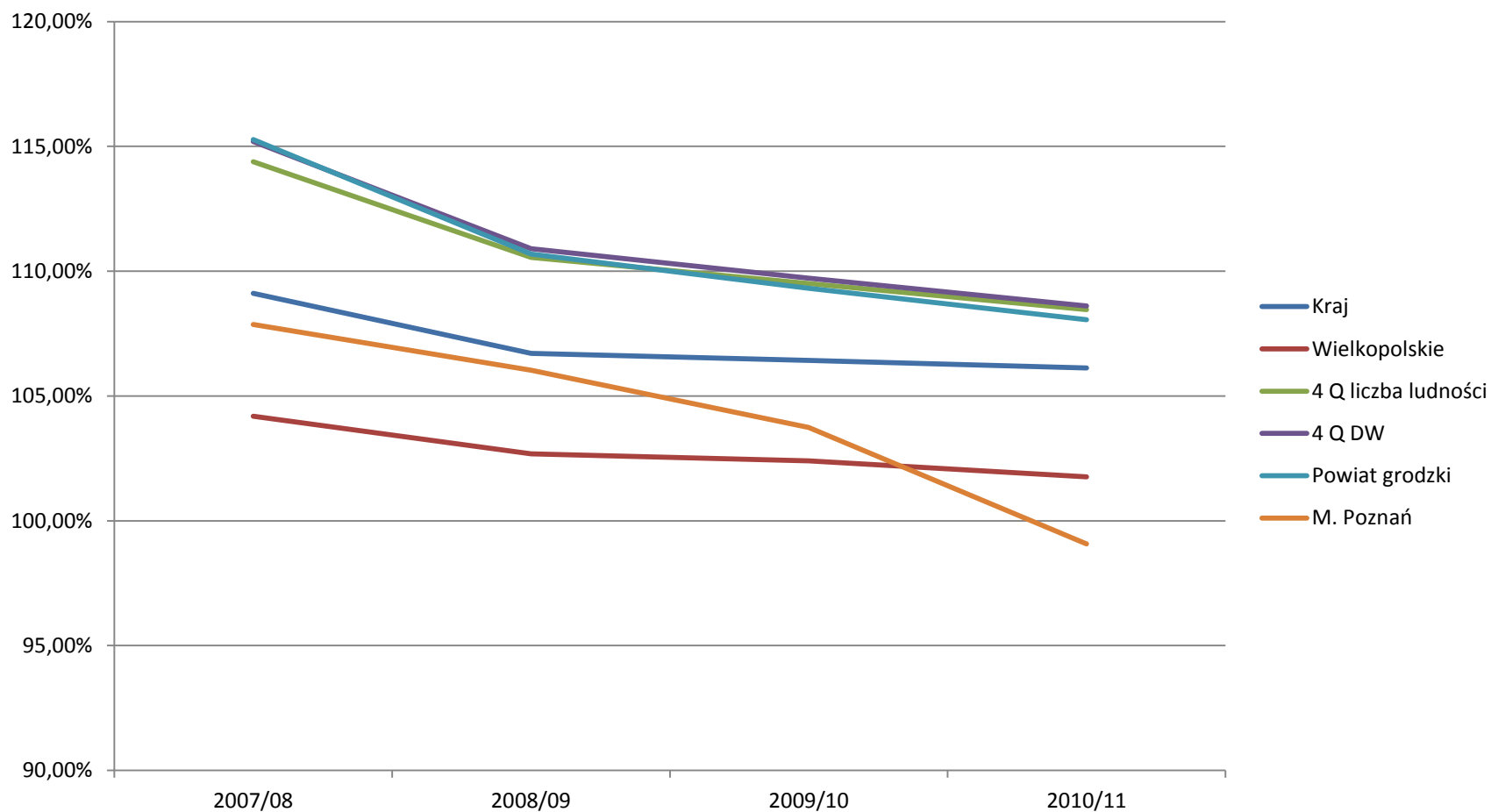
Komentarz

- Wzrost wydatków bieżących w przeliczeniu na ucznia i na oddział klasowy przedszkoli i gimnazjów został sfinansowany z dochodów miasta ponad subwencję oświatową
- W efekcie stosunek wydatków bieżących do otrzymanej subwencji bardzo wzrósł
- Miasto Poznań „dokłada” obecnie do subwencji więcej niż grupy odniesienia

Wskaźnik 4: wydatki bieżące w stosunku do otrzymanej subwencji oświatowej

- W wydatkach bieżących nie uwzględniamy wydatków na dowożenie uczniów ani na prowadzenie przedszkoli
- Dla miast na prawach powiatu zarówno subwencja, jak i wydatki bieżące są odpowiednio dzielone pomiędzy zadania gminne i powiatowe

Wydatki do subwencji – zadania powiatu

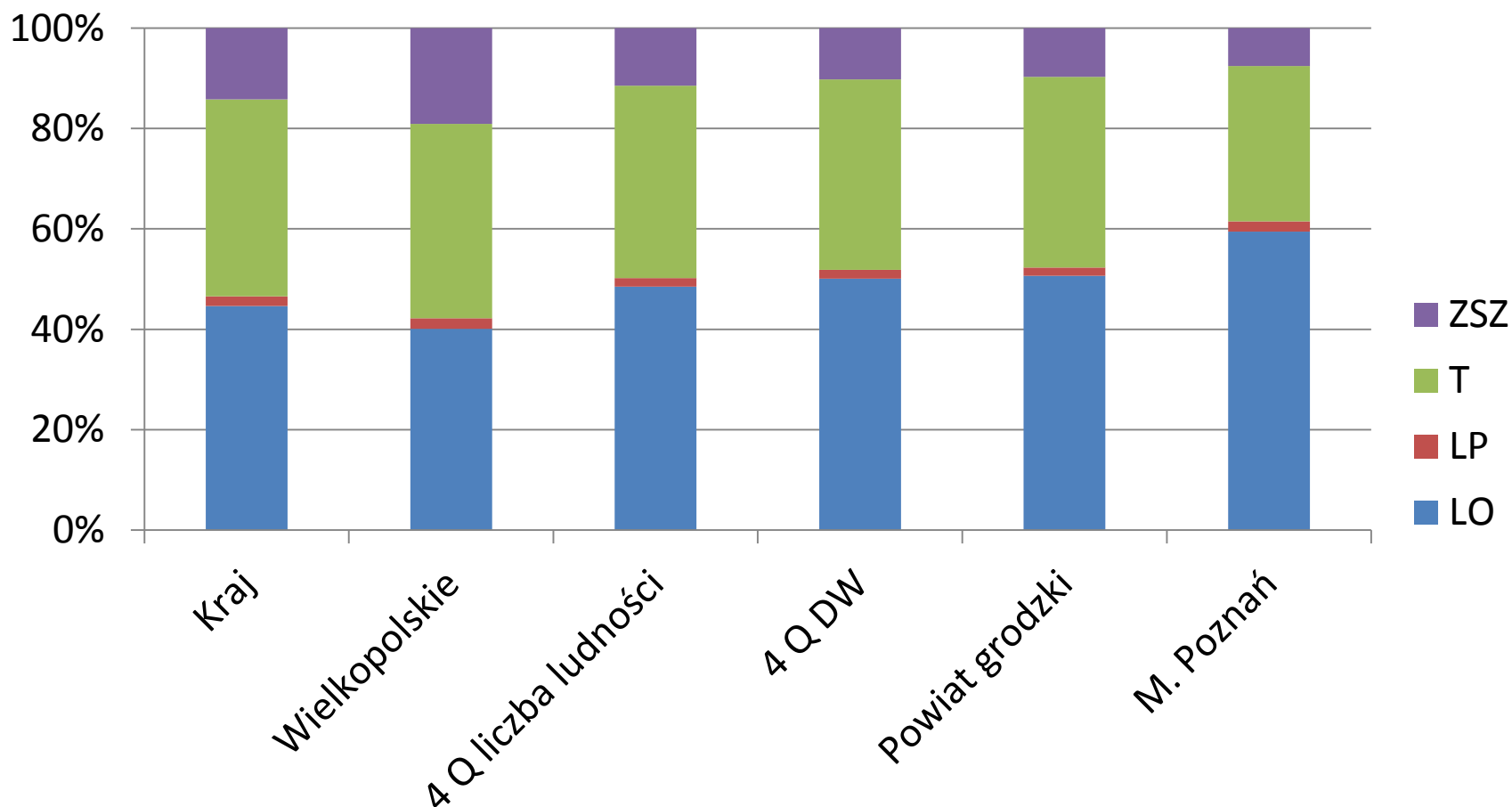
Komentarz

- Mimo pewnego wzrostu wydatków bieżących na licea wydatki w stosunku do subwencji na zadania powiatowe spadły
- Może to oznaczać dokonanie oszczędności w wydatkach pozaszkolnych
- Podobnie jak pozostałe zauważone prawidłowości, wymaga to bardziej szczegółowej analizy

Szkoły ponadgimnazjalne

- Na zakończenie krótko omówimy piąty wskaźnik: udział uczniów szkół różnego typu wśród uczniów szkół ponadgimnazjalnych (bez szkół specjalnych)
- Wskaźnik obliczany tylko dla powiatów
- Wskaźnik interesujący ze względu na szybkie zmiany w ostatnich latach
- Dane dla roku szkolnego 2011/12

Udział uczniów szkół różnego typu

Komentarz

- Struktura uczniów szkół ponadgimnazjalnych (bez specjalnych) w Poznaniu jest istotnie odmienna niż w skali kraju, województwa oraz grup odniesienia
- Poznań ma bardzo wysoki udział uczniów liceów ogólnokształcących, a niski szkół zawodowych

Dziękuję za uwagę!
I zapraszam do dyskusji